

Tisdagen den 2 maj

Tisdagen den  
2 maj 1978

Kl. 15.00

---

*Fyllnadsval till utskott*

### § 1 Fyllnadsval till utskott

TALMANNEN: Centerpartiets partigrupp har som suppleant i socialförsäkringsutskottet under Börje Hörnlunds ledighet anmält hans ersättare Lars Weinehall, som suppleant i socialutskottet under Karin Anderssons ledighet anmält hennes ersättare Mait Modigh, som suppleant i trafikutskottet under Per Stjernströms ledighet anmält hans ersättare Anita Brorsson och som suppleant i civilutskottet under Sven Eric Åkerfeldts ledighet anmält hans ersättare Leif Zetterberg.

*Om initiativ av regeringen mot förhållandena i Iran*

Talmannen förklarade därefter valda till  
*suppleant i socialförsäkringsutskottet*  
Lars Weinehall (c)

*suppleant i socialutskottet*  
Mait Modigh (c)

*suppleant i trafikutskottet*  
Anita Brorsson (c)

*suppleant i civilutskottet*  
Leif Zetterberg (c)

§ 2 Justerades protokollet för den 21 april.

### § 3 Om initiativ av regeringen mot förhållandena i Iran

Utrikesministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att besvara *Bertil Måbrinks* (vpk) den 4 april anmälda fråga, 1977/78:382, och anförde:

Herr talman! Herr Måbrink har till mig ställt följande fråga: Tänker regeringen uttala sin protest mot shah-regimen och ta initiativ i FN för ett internationellt fördömande av shah-regimens våldsdåd?

Vid upprepade tillfällen, senast i utrikesdeklarationen den 15 mars, har jag framhållit den vikt regeringen tillmäter skyddet av de mänskliga rättigheterna.

Regeringen deltar aktivt i den internationella opinionsbildningen och i arbetet på att utforma nya internationella regler för att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna. Vi lade i höstas i FN fram flera resolutionsförslag

Tisdagen den  
2 maj 1978

---

*Om initiativ av  
regeringen mot  
förhållandena i  
Iran*

som bl. a. ledde till att generalförsamlingen antog en resolution om behandlingen av politiska fångar. Vi fick också resolutioner antagna som lägger grunden för en fortsatt kamp mot dödsstraff och tortyr.

Det är emellertid tragiskt att konstatera att mänskliga rättigheter fortfarande åsidosätts av flertalet av FN:s medlemsstater. De politiska fångarna kan enligt tillförlitliga uppgifter räknas i hundratusental, om inte mer. De finns i länder med de mest varierande styrelseskick. Detta beklagliga och tragiska förhållande får inte förtrötta oss i våra ansträngningar att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna i alla länder där dessa kränks. Vi fördömer varje form av förföljelse av människor till följd av deras politiska eller religiösa övertygelse, deras ras eller etniska tillhörighet varhelst sådan förföljelse förekommer. Arbetet för att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna måste i första hand föras på ett internationellt plan och kraven som ställs måste omfatta alla FN:s medlemsländer.

Det är av största betydelse att de aktioner som vi vidtar ej blir en tom demonstrationspolitik utan får en bred internationell anslutning. För svenska regeringen är det en angelägen uppgift att försöka skapa en stark internationell opinion i dessa frågor. Vi kommer därför att fortsätta vårt arbete och även undersöka möjligheterna till nya realistiska initiativ som kan leda till att respekten för mänskliga rättigheter ökar.

**BERTIL MÅBRINK (vpk):**

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Jag tycker nog inte att Karin Söder riktigt svarar på min fråga. Jag är överens med henne om att det finns ett flertal länder som åsidosätter de mänskliga fri- och rättigheterna. Det är riktigt. Jag är också överens med henne om att det är viktigt att Sverige i internationella sammanhang tar upp den här frågan och försöker få till stånd ett internationellt fördömande.

Men nu gällde frågan ett speciellt land: det fascistiska Iran, som enligt Amnesty har tiotusentals politiska fångar. Jag ställde frågan i samband med att tusentals politiska fångar i Iran hungerstrejkade för mänskligare förhållanden och för att bli frigivna. Mot den bakgrunden vill jag fråga Karin Söder: Har den svenska regeringen gjort någonting med anledning av just denna händelse i Iran? Jag vill ha ett svar på den frågan. I min skriftliga fråga har jag också bett att få ett svar på frågan om Sverige har tagit något initiativ i FN när det gäller just detta speciella land, dvs. Iran. Vi vet ju att brutaliteten där är fruktansvärd, att situationen som helhet är fruktansvärd, med tusentals och åter tusentals politiska fångar som sitter inspärrade.

Sverige har i andra sammanhang agerat utan att vi haft någon större internationell uppslutning bakom oss. När de mänskliga rättigheterna har förtrampats i vissa andra länder har vi agerat, vilket jag tycker har varit riktigt. Vilken är anledningen till att regeringen inte har kunnat agera just när det gäller Iran? Vad jag förstår har man inte gjort det. Jag tycker att Karin Söder bör utveckla resonemanget och också svara på de här två frågorna.

Tisdagen den  
2 maj 1978

---

*Om initiativ av  
regeringen mot  
förhållandena i  
Iran*

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag har redan i mitt svar redogjort för hur vi från svensk sida driver arbetet med att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna. Detta har jag också gjort många gånger tidigare – jag hänvisade i det sammanhanget till utrikesdeklarationen. Det finns således ingen som helst oklarhet på den punkten. Inget land svävar heller i okunnighet om vår inställning när det gäller förföljelse mot oliktänkande, tagandet av politiska fångar eller användandet av dödsstraff.

Jag vill poängtera att det inte alltid är de högljudda offentliga uttalandena som får den största effekten, när man eftersträvar att påverka en situation till det bättre. Snarare kan sådana uppfattas som ett sätt att framhäva sin egen förträfflighet, vilket inte bör vara det viktiga i dessa sammanhang.

Kraven på respekt för de mänskliga rättigheterna måste gälla alla länder. Det är därför vårt arbete inriktas på att nå så stor uppslutning som möjligt kring de resolutioner vi lagt fram på det internationella området, så att därigenom de medlemsländer som anslutit sig till dessa har åtagit sig att efterleva respekten för de mänskliga rättigheterna. Det har varit det mest effektiva sättet för oss att arbeta, och det är så vi kommer att arbeta också i fortsättningen.

I några få undantagsfall har vi emellertid gått ut mera aktivt. Det gällde fördomandena av Chile och Sydafrika. Jag tror att det är vår gemensamma uppfattning att överträdelsena i de fallen är så flagranta att de enskilda fördomandena var på sin plats.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det sista Karin Söder sade kan jag hålla med om, men jag vill påstå att förhållandena i Iran inte ligger långt efter de förhållanden som råder i Chile.

Det är något märkligt att Karin Söder hela tiden undviker att nämna Iran vid namn. Jag vill fråga: Vad har Karin Söder för uppfattning om förhållandena i Iran? Vad har Karin Söder att säga om Amnestys rapport om de tiotusentals politiska fångarna i Iran? Det skulle vara intressant att få ta del av de kommentarer Karin Söder har att göra i det avseendet. Kan det vara så att det är de goda ekonomiska förbindelserna mellan Sverige och Iran, mellan de svenska storföretagen och regimen i Iran, som gör att man låter frågan om de mänskliga fri- och rättigheterna i detta fall stå tillbaka och att det viktiga i det här sammanhanget är att utveckla de ekonomiska förbindelserna? Vi vet ju att shahen har möjligheter att försämra eller förhindra dessa ekonomiska förbindelser, om man skulle rikta en för stark kritik mot hans våldsregim.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Amnestys redovisning av antalet politiska fångar i världen är en skrämmande läsning. Jag har tidigare i mitt anförande redogjort för våra aktioner för att förbättra för de politiska fångarna. Vi har också stött Amnesty International i dess arbete, inte minst under den kongress organisationen hade här i höstas. Herr Måbrinks insinuation att det skulle vara handelspo-

*Om användningen  
av anslag för stu-  
dier av olika flyg-  
plansalternativ för  
försvaret*

litiska skäl som avgör när vi fördömer ett land eller ej vill jag inte ta på fullt allvar. Det är effektiviteten i vårt arbete för att stödja de människor som är i trångmål som är det viktiga och därför förbehåller sig regeringen själv rätten att ta initiativ när tidpunkten i olika avseenden anses vara den lämpliga. Men jag vill framhålla att det är de internationella aktionerna som får effekt. Tom demonstrationspolitik med inrikespolitiska syften har inget värde.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar än en gång att Karin Söder undviker att svara på frågan om hur hon ser på förhållandena i Iran och Amnestys rapport speciellt beträffande Iran.

Jag kan inte dra någon annan slutsats än att de ekonomiska förbindelserna spelar en överordnad roll, jämfört med de mänskliga fri- och rättigheterna i Iran. Det är, Karin Söder, demonstrationspolitik att med tanke på vad som händer med de politiska fångarna i Iran inte säga någonting: det är en klar demonstration från den svenska regeringens sida att den inte vågar uttala en protest mot den brutala våldsregimen i Iran som förtrycker tiotusentals människor på grund av att de har en viss politisk uppfattning. Att inte våga nämna detta, att den svenska regeringen inte vågar uttala en protest, det är demonstration – en demonstration för att de ekonomiska intressena i det här fallet är viktigare.

Överläggningen var härmed slutad.

**§ 4 Om användningen av anslag för studier av olika flygplansalternativ för försvaret**

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK erhöll ordet för att besvara *Bertil Måbrinks* (vpk) den 21 april anmälda fråga, 1977/78:428, och anförde:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig om jag vill redogöra för hur de 300 milj. kr. som beviljats för studier av olika flygplansalternativ har fördelats.

I frågan säger Bertil Måbrink att regeringen har lämnat sitt svar till försvarets materielverk den 13 april och att svaret är hemligstämplat. Detta är fel. Svaret är öppet och av detta framgår följande:

”Regeringen föreskriver att utvecklingsarbetet skall bedrivas på sådant sätt att full handlingsfrihet föreligger inför beslut om inriktning av det fortsatta utvecklingsarbetet efter den 1 juli 1979 och att kostnaderna för vidare utveckling och produktion för såväl A 20 som B3LA efter denna tidpunkt minimeras. Om utvecklingsarbetet på B3LA avbryts efter den 30 juni 1979 skall utvecklingsarbetet på flygplan A 20 omgående kunna fortsätta utan att statsverket åsamkas tillkommande utvecklingskostnader.”

När det gäller fördelningen av pengarna går det inte att ge ett exakt svar på den frågan, eftersom vi inte vet vad ett alternativ utan B3LA skulle kosta och inte vet vad serietillverkningen av Jaktviggen skulle kosta, om vi nu hade

sagt nej till B3LA. Vad vi vet är att de totala kostnaderna för att behålla handlingsfriheten på både B3LA och A 20 är ca 400 milj. kr. och att berörda industrier skall satsa 100 milj. kr. av dessa. Av de 310 milj. kr. som staten satsar uppskattas ca 150 milj. kr. gälla utvecklingsarbete som är specifikt för B3LA. Detta kan på ett sätt sägas vara priset för handlingsfrihet i ett år. Samtidigt måste man dock komma ihåg att vi fått betydligt bättre villkor för serietillverkningen av Jaktviggen än vad som eljest skulle ha varit fallet.

**BERTIL MÅBRINK (vpk):**

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Jag tycker att det är lika undanlidande som det svar som försvarsministern gav i försvarsdebatten förra året.

Vi vet att ca 300 milj. kr. beviljades av regeringen i januari i år för utredning av tre olika militära flygplansalternativ. Denna åtgärd vidtogs för att bevara handlingsfriheten och för att få fram ett bättre beslutsunderlag inför frågans avgörande nästa år. Av denna summa går 150 milj. kr. till B3LA-studier, och – vilket försvarsministern inte nämnde nu men framhöll i försvarsdebatten förra veckan – den resterande summan skall användas för gemensamma studier för B3LA och A 20. Det är den sistnämnda posten som är intressant. Det finns nämligen uppgifter om att merparten av denna har tilldelats B3LA.

Om detta är riktigt, innebär det i praktiken att den handlingsfrihet som regeringen talar om inte kommer att föreligga nästa år när man skall fatta det avgörande beslutet, eftersom man då har satsat så stora summor på B3LA att man tvingas fortsätta att utveckla och producera detta plan. Detta kommer i sin tur att kosta skattebetalarna i det här landet en summa i storleksordningen 15–20 miljarder kronor.

Jag ifrågasätter dock uppgiften om att 150 milj. kr. skall användas gemensamt för B3LA och A 20. Det handlar såvitt jag kan förstå om två helt olika plan, som inte har mycket gemensamt. Detta framhålls också på s. 7 i propositionen 1977/78:95, där man om A 20 skriver: "Den huvudsakliga utvecklingsinsatsen är utprovning och inpassning av vissa komponenter som måste bytas ut, eftersom tidigare leverantörer kommer att ha slutat att tillverka dem."

Vi vet också att man av de 310 miljoner som det gäller givit 8 milj. kr. till A 20-studier. Såvitt jag förstår är det dessa 8 milj. kr. som man skall använda i detta sammanhang. Jag vill därför ställa två frågor till försvarsministern. Vill försvarsministern för det första precisera vad som är gemensamt för B3LA och A 20 och som skall kosta 150 miljoner? Har regeringen för det andra godkänt försvarets materielverks begäran om att merparten av de 300 miljonerna skall åtgå till att få fram B3LA i färdigt skick? Det är ju vad försvarets materielverk har begärt.

**Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:**

Herr talman! Som herr Måbrink sade förde vi en debatt om detta förra veckan här i kammaren, då jag lämnade uppgifter om detta. Herr Måbrink

*Om användningen  
av anslag för stu-  
dier av olika flyg-  
plansalternativ för  
försvaret*

Tisdagen den  
2 maj 1978

*Om användningen  
av anslag för stu-  
dier av olika flyg-  
plansalternativ för  
försvaret*

säger att han ifrågasätter riktigheten av dessa uppgifter, och det är en metod som det alltid går att använda. Jag kan bara upprepa vad jag sade förra onsdagen, nämligen att det är uppgifter som jag har fått från försvarets materielverk. Jag utgår ifrån att ett ämbetsverk och de tjänstemän som är anställda där verkligen tar fram sådana uppgifter på ett så objektivt sätt som möjligt. Jag har för min del ingen anledning att ifrågasätta dessa uppgifters trovärdighet.

Herr Måbrink frågade om de 8 miljoner kronorna specifikt avser A 20, och det är riktigt att så är fallet.

Det finns också en stor gemensam pott, och herr Måbrink vill att jag mera detaljerat skall redogöra för innehållet i den. Jag vill bara säga att det gäller olika delar av den tekniska planeringen, som jag faktiskt inte offentligt bör redovisa. Det kan vara dels en säkerhetsfråga, dels och framför allt en kommersiell fråga. Andra länders flygindustri skall nämligen inte ha insyn i detaljer i den svenska flygindustrins och det svenska flygvapnets tekniska planering. Det tror jag att de flesta inser.

Beträffande den andra frågan som herr Måbrink ställde, om att merparten var avsedd för B3LA, vill jag säga att den sammanställning som har figurerat här har regeringen i princip inte tagit ställning till. Enligt det beslut som fattats har vi så att säga köpt ett paket av flygindustrin som innebär att industrin skall svara för vissa uppgifter, både beträffande B3LA och A 20. Det är det vi har tagit ställning till.

**BERTIL MÅBRINK (vpk):**

Herr talman! Jag vill nog bita mig fast vid de här gemensamma utvecklingskostnaderna för B3LA och A 20. Det är en punkt som inte är utklarad. Man kan inte värja sig för den starka misstanken att regeringen kryper bakom någon sorts hemligstämpel för att man skall ta hänsyn till industrin – och det gjordes i debatten förra onsdagen – men jag tvivlar på att det förhåller sig riktigt så. Jag går tillbaka till propositionen, där det står på s. 7:

”Utvecklingsarbetet för A 20 är betydligt mindre än för B3LA. Utom den vidareutvecklade radarn ingår inga mera betydande förändringar i förhållande till JA 37 Viggen. Den huvudsakliga utvecklingsinsatsen är utprovning och inpassning av vissa komponenter som måste bytas ut, eftersom tidigare leverantörer kommer att ha slutat att tillverka dem.”

Är det mer som skall göras på A 20? Och vad är det då som är gemensamt med B3LA, som skall bli ett helt nytt plan? Vad har det gemensamt med A 20, som man skulle använda de här ytterligare 150 miljonerna till?

Jag tror att försvarsministern måste klara ut detta litet bättre och inte rent allmänt säga att det är vissa tekniska grejer där och där. Det håller inte.

Sedan vet vi att försvarets materielverk har begärt pengar till B3LA till belopp som vida överstiger de här 150 miljonerna. Det är långtgående arbeten som skall göras på B3LA. Man skall få fram motorn, elektroniksystemet, vapensystemet osv. Men det var väl inte meningen när man tog beslutet i

januari, för i så fall har man i realiteten ett färdigt B3LA-plan nästa år, som har kostat många hundra miljoner kronor.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Jag varken kan eller vill gå in på detaljerna, men låt mig i alla fall bara nämna två områden, där man kan säga att utvecklingsarbetet är gemensamt för de båda planen oavsett att det är två olika tekniska koncept. Det ena är motmedel och det andra är vapen, där det finns stora likheter. Där har herr Måbrink en upplysning.

Den kostnad som vi får på försvarshuvudtiteln för att bibehålla handlingsfriheten har jag aldrig förnekat. Det är helt enkelt den kostnad vi har för att kunna vänta med det definitiva beslutet tills vi har tillräckligt underlag. Men observera att utöver att industrin själv satsar 100 miljoner, så innebär det – vilket också har framgått av debatter tidigare här i kammaren – att vi har fått vissa bindningar beträffande Jaktviggen, där vi har pressat kostnaderna på ett sätt som icke alls hade varit möjligt om vi nu sagt nej till B3LA.

Man skall nog akta sig för att se det här problemet bara som en fråga om ett attacksystem utan ta det som det totala luftförsvarssystemet, även med jaktssystemet. Gör vi det, finner vi att det från ekonomisk synpunkt är helt försvarligt. Jag vill dessutom hävda att det faktiskt är en ganska god affär för statsmakterna.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Vad handlingsfriheten beträffar skulle, såvitt jag förstår, de 300 miljonerna enligt beslutet användas enbart för att studera de tre flygplansalternativen A 20 och B3LA samt ett plan som heter 105:Ö, och först nästa år skulle beslut fattas i frågan, huruvida vi skall ha sådana flygplan över huvud taget. Så har jag fattat innebörden i regeringens beslut i januari, men försvarsministern får naturligtvis rätta mig, om jag har fel.

Ni kommer dock inte ifrån att man nu håller på att utveckla B3LA – men detta innebar ju inte beslutet; ett sådant beslut har riksdagen inte fattat!

Vidare kommer ni inte ifrån vad som har skrivits i propositionen på s. 7, Eric Krönmark: "Den huvudsakliga utvecklingsinsatsen" – alltså för att utveckla JA 37 Viggen till A 20 – "är utprovning och inpassning av vissa komponenter" på grund av att den industri som tidigare har tillverkat dessa komponenter skall upphöra med verksamheten.

Det är det enda, säger ni ju, som gäller; någonting mer är det inte.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 134

Tisdagen den  
2 maj 1978

---

*Om användningen  
av anslag för stu-  
dier av olika flyg-  
plansalternativ för  
försvaret*

*Om det fackliga  
inflytandet vid  
beslut om sam-  
hällsstöd till företag***§ 5 Om det fackliga inflytandet vid beslut om samhällsstöd till företag**

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara Gertrud Sigurdsens (s) den 4 april anmälda interpellation, 1977/78:156, och anförde:

Herr talman! Gertrud Sigurdsen har i sin interpellation åberopat en serie artiklar i arbetsgivarpressen, i vilka det görs gällande att de fackliga organisationerna i vissa fall har otillbörligt utnyttjat sitt inflytande över beslut om samhällsstöd till företagen. Vidare åberopar Gertrud Sigurdsen en skrivelse från SAF om det fackliga inflytandet vid sådana beslut samt en framställning från LO och TCO till mig och industriministern om enhetliga regler och ett vidgat fackligt inflytande över dessa stödformer. Gertrud Sigurdsen har härefter frågat mig om jag anser att det finns fog för SAF:s kritik och om SAF:s framställning kommer att föranleda någon ändring av den praxis som nu gäller eller om regeringen kommer att vidta några åtgärder i enlighet med skrivelsen från LO och TCO.

Under den senaste lågkonjunkturen har arbetsmarknadspolitiken byggts ut med flera stödformer, däribland den s. k. 15-kronan till beredskapsarbete för arbetslös ungdom, 25-kronan för utbildning i stället för permittering, det s. k. äldrestödet till tekoföretag och 75-procentsbidraget till vissa företag med dominerande ställning på orten. Regeringens föreskrifter om dessa stödformer innefattar också bestämmelser om hur det fackliga inflytandet skall tillgodoses vid handläggningen av enskilda ärenden. Till dessa föreskrifter har AMS utfärdat tillämpningsanvisningar, vilka numera anger att länsarbetsnämnden i plenum skall pröva ansökningar om bidrag som har avstyrkts av de lokala fackföreningarna. Framställningarna från SAF samt LO och TCO visar bl. a. på att det finns behov av mera enhetliga och entydiga regler om det fackliga inflytandet på olika stödformer inom arbetsmarknadspolitiken.

I den arbetsmarknadspolitiska debatten den 5 april nämnde jag att vi inom arbetsmarknadsdepartementet håller på med en översyn av de regler som finns om stöd till nedläggningshotade företag. Vi kommer där också in på frågan vilket förfarande som skall tillämpas i dessa ärenden. Den frågan har nära beröringspunkter med andra stödformer, t. ex. inom regionalpolitiken.

Jag kan självfallet inte uttala mig om de enskilda ärenden som har berörts i debatten eller kommentera tidningsartiklar i ämnet. Vissa fall har prövats eller kommer att prövas besvärsvägen. De olika framställningar som Gertrud Sigurdsen åberopar kommer att vägas in vid den översyn av reglerna som jag har aviserat.

Som svar på Gertrud Sigurdsens frågor vill jag emellertid ange några riktpunkter för denna översyn.

Statsbidrag skall inte utgå till företag som undandrar sig sitt sociala ansvar mot de anställda eller som på annat sätt bedriver sin verksamhet i strid mot god sed på den svenska arbetsmarknaden.

I det alldeles övervägande antalet fall kommer framställningar om statsbidrag att ha föregåtts av MBL-förhandlingar mellan arbetsgivaren och de anställdas organisationer. Det är vidare naturligt att arbetsmarknadens parter aktivt deltar i beslutsfattandet i dessa ärenden. Detta innebär bl. a. att de beslutande myndigheterna inhämtar berörda arbetstagarorganisationers yttrande i själva bidragsfrågan liksom organisationernas syn på genomförandet av olika insatser.

Den slutliga prövningen av bidragsfrågorna bör dock vara förbehållen de myndigheter som statsmakterna utser. I de aktuella myndigheterna – länsarbetsnämnden och AMS – är arbetsmarknadens parter representerade. Denna prövning bör givetvis utmärkas av saklighet och opartiskhet.

GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

Med tiden har ett stort antal former för statligt finansiellt stöd till företag introducerats. Sådant stöd har stegvis byggts ut för att stimulera företagen till åtgärder som medverkar till att uppnå av samhället formulerade mål. Antalet stödåtgärder är i dag stort. Frågan om en förenkling och effektivisering av formerna för finansiellt stöd till företagen togs upp i den socialdemokratiska motionen 893 till årets riksmöte.

LO och TCO har, som jag anfört i min interpellation, skrivit till arbetsmarknads- och industriministrarna den 20 mars och tagit upp en del oklarheter som råder när det gäller det fackliga inflytandet och påpekat att det finns olika regler för detta inflytande. Man har även anfört vilka krav som bör ställas på företagen som villkor för att de skall få samhällsstöd. Det är självklart att löntagarorganisationerna har oroats av Arbetsgivareföreningens agerande i den här frågan. Det har varit otaliga attacker mot fackföreningsrörelsen i SAF:s tidning Arbetsgivaren, och SAF har också tillställt regeringen en promemoria där man klagar på fackets inflytande och där man kräver att fackets inflytande begränsas.

När den enskilde medborgaren skall få samhälleligt stöd, exempelvis bostadsbidrag eller socialbidrag, får vederbörande finna sig i att bli kontrollerad. Man skall uppfylla vissa villkor. Och det är i och för sig rimligt när det är skattemedel som skall utgå. Detsamma bör gälla när det är företag som får skattemedel i bidrag för olika former av verksamhet. Vissa krav bör rimligen ställas på de företag som får bidrag.

LO och TCO säger i sin skrivelse till regeringen att det bör vara ett villkor att företaget har tecknat avtal, och man säger dessutom att för att stöd skall utgå skall både arbetsgivaren och de fackliga organisationerna, som jämställda parter, ha tillstyrkt ansökan. Det är mot den här bakgrunden jag har ställt mina frågor till arbetsmarknadsministern, de frågor jag i dag får svar på.

I sitt svar hänvisar Rolf Wirtén till den översyn som pågår om stöd till nedläggningshotade företag. Men det är ju, enligt vad jag förstår, en mycket begränsad del av det samhällsstöd som utgår till företagen. Ändå hävdar Rolf Wirtén i sitt svar att man i den här översynen skall väga in de olika

Tisdagen den  
2 maj 1978

*Om det fackliga  
inflytandet vid  
beslut om sam-  
hällsstöd till företag*

framställningar som jag återopat i min interpellation, dvs. dels LO:s och TCO:s skrivelse, dels SAF:s promemoria. Det är intressant, eftersom de båda framställningarna är ganska motsägelsefulla – de representerar två olika sätt att se på dessa problem.

Den första fråga jag vill ställa lyder: Är det meningen att den översyn som arbetsmarknadsministern talar om i svaret och som han också nämnde i den arbetsmarknadspolitiska debatten den 5 april skall vidgas och gälla stöden över hela fältet – inte bara stöden till nedläggningshotade företag? I sitt svar anger Rolf Wirtén några riktpunkter för översynen, och där kommer det som jag tycker är det verkligt intressanta i svaret:

”Statsbidrag skall inte utgå till företag som undandrar sig sitt sociala ansvar mot de anställda eller som på annat sätt bedriver sin verksamhet i strid mot god sed på den svenska arbetsmarknaden.”

Jag har frågat hur det blir med det som tagits upp i LO:s och TCO:s skrivelse, nämligen att det borde krävas att kollektivavtal finns tecknade mellan parterna. Såvitt jag kan tolka den del av svaret som jag nu citerat måste företagen ha tecknat kollektivavtal, och i så fall uppfyller arbetsmarknadsministern LO:s och TCO:s huvudkrav i den skrivelse som de båda organisationerna avlämnade den 20 mars. Men även om jag har en viss vana att tolka kanslihussvenska kan det ibland vara svårt att göra riktiga tolkningar av uttalanden. För säkerhets skull vill jag fråga Rolf Wirtén: Är min tolkning av svaret på den här punkten riktig?

Egentligen får jag inget svar på frågan om arbetsmarknadsministern anser att SAF:s kritik är befogad, men indirekt kommer jag fram till – genom den tolkning jag gör av svaret – att Rolf Wirtén stöder löntagarorganisationernas syn på villkoren för samhällsstöd.

Den senare delen av interpellationssvaret tycker jag innehåller en litet onödig upplysning. Både jag och kammarens ledamöter i övrigt har helt klart för oss att den slutliga prövningen av bidragsfrågorna bör vara förbehållen de myndigheter som statsmakterna utser. Upplysningen att arbetsmarknadens parter är representerade i länsarbetsnämnderna och i arbetsmarknadsstyrelsen kanske hade varit befogad vid en skolinformation men knappast i denna kammar.

Den sista meningen i interpellationssvaret lyder: ”Denna prövning bör givetvis utmärkas av saklighet och opartiskhet.” Jag vill då ställa min tredje fråga: Har inte den hittillsvarande prövningen utmärkts av saklighet och opartiskhet?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag på Gertrud Sigurdsens senaste fråga bara svara att det inte tillkommer mig att från riksdagens talarstol göra någon värdering av olika enskilda fall. I den mån man finner anledning till besvär får man gå den väg som jag angivit i mitt svar, och så får vi se hur den prövningen utfaller i det enskilda fallet.

Sedan vill jag ta upp något av det som Gertrud Sigurdsen sade med anledning av framställningen från TCO och LO.

---

*Om det fackliga  
inflytandet vid  
beslut om sam-  
hällsstöd till företag*

Jag tycker, herr talman, att vi när vi skall ta ställning till de här kraven har att utgå från de inflytandeformer som redan finns i dag. Som jag nämnde kommer i normalfallet en framställning om samhällsstöd att ha föregåtts av förhandlingar enligt medbestämmandelagen. Gäller framställningen ett företag med styrelsrepresentation får det förutsättas att frågan har behandlats även där. Frågan kan också ha varit uppe i företagets ekonomikommitté, eller kanske det har varit en arbetstagar-konsult som tagit sig an den företagsekonomiska bedömningen på arbetstagsidan. Medbestämmandeavtal kan även träffas om vidgat inflytande inom företagets ram över de här frågorna.

Går jag sedan över på myndigheternas handläggning, så kan jag konstatera att det finns föreskrifter om yttrande från facket, och den bestämmelsen är viktig bl. a. i de företag där medbestämmandelagens och styrelsrepresentationslagens särskilda inflytanderegler inte gäller.

Slutligen är organisationerna företrädade i både länsarbetsnämnden och AMS. Detta tyckte Gertrud Sigurdsen var en information som mer hörde hemma inför en skolklass än här i riksdagen. Men jag tycker det är ett viktigt påpekande. Om man talar om löntagarnas inflytande i de här frågorna, så är det inte ointressant att de är representerade just i de myndigheter som har att ta ställning till stödformer av olika slag. Det är i själva verket av fundamental betydelse att de finns representerade där och kan redovisa sin syn på dessa frågor.

Gäller det mer omfattande samhällsinsatser får det förutsättas att de anställdas organisationer kommer in på annat sätt. Det har vi flera exempel på från senare tid. Jag kan här nämna den arbetsgrupp som förberett insatserna inom varvsområdet. Åtskilliga former för fackligt inflytande finns alltså redan i dag.

Gertrud Sigurdsen frågar sedan om vi har vidgat kompetensen för den översyn som pågår i departementet i förhållande till vad som sagts tidigare. Så är det i och för sig inte, men jag tycker ändå det är väsentligt att slå fast, herr talman, att principfrågan i detta avseende kommer upp vid den här översynen.

Om jag ett ögonblick får hänvisa till de företag som fått statligt regionalpolitiskt stöd utgår jag från att Gertrud Sigurdsen känner till att sysselsättningsutredningen fått i uppdrag att undersöka hur de anställdas inflytandemöjligheter utvecklats i de företagen. Det var f. ö. min socialdemokratiska företrädare, Ingemund Bengtsson, som på sin tid förde fram tanken att det kunde ställas höga krav på information till de anställda om utvecklingen i sådana företag. Jag tycker rent av att det kan vara värt att citera ur de tilläggsdirektiv som Ingemund Bengtsson lämnade till sysselsättningsutredningen. Han säger: "Sysselsättningsutredningen bör undersöka hur dessa åtgärder har påverkat möjligheterna till insyn och inflytande för de anställda i stödföretagen."

Herr talman! Med detta tror jag att jag kommenterat framställningen från LO och TCO. Jag har också, som komplettering till de punkter jag tog upp redan i mitt interpellationssvar, redovisat hur översynen skall bedrivas. Jag

*Om det fackliga  
inflytandet vid  
beslut om sam-  
hällsstöd till företag*

har även redovisat betydelsen av att de fackliga företrädarna kan göra sin röst hörd i skilda sammanhang i dessa mycket viktiga frågor.

GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Jag är helt överens med Rolf Wirtén om att det inte är ointressant utan intressant att arbetsmarknadens parter finns med i de myndigheter som har att se över detta, och de har ju varit med under lång tid.

Av mina tre frågor vill Rolf Wirtén inte svara på den sist ställda. Jag får nöja mig med det.

Översynen skall inte vidgas till att gälla något annat än de nedläggningshotade företagen, men man bör rimligen komma in på principfrågan, säger Rolf Wirtén. Man bör alltså komma in på de principer som skall gälla och i detta sammanhang ta upp en diskussion om det som framförts dels från LO och TCO i deras skrivelse, dels i den promemoria som SAF utarbetat. Det blir intressant att få del av resultatet av detta. Det är ju, som jag säger, inte samma syn på de här frågorna som man kan utläsa ur löntagarorganisationernas framställning och som kommer fram när man läser SAF:s promemoria. Vad som blir resultatet återstår alltså att se.

Jag har inte fått svar på frågan hur man skall tolka det, som jag tycker, mycket hårda uttalandet från Rolf Wirtén om vilka regler han ställer upp för företag som skall få statligt bidrag. För mig är det nästan ofrånkomligt att det skall ligga ett kollektivavtal till grund för detta.

Jag vet mycket väl, Rolf Wirtén, när det gäller översynen av olika frågor att sysselsättningsutredningen har fått tilläggsdirektiv från den tidigare arbetsmarknadsministern. De gällde regionalpolitiken, så jag förstår att dessa frågor kommer att diskuteras i olika sammanhang.

Men jag skulle vilja återgå till den här mycket starka skrivningen, som jag hälsar med tillfredsställelse. Måste den inte innebära att kollektivavtal mellan parterna blir en förutsättning för att man skall kunna få bidrag? Man säger i framställningen från LO och TCO att arbetsgivare och löntagare bör betraktas som jämställda parter. Det är ju inte bara vid det tillfälle då man beviljar anslaget som det sociala ansvaret skall gälla; att man bedriver en verksamhet i enlighet med den sed vi har på den svenska arbetsmarknaden måste följas kontinuerligt. Jag vill fråga Rolf Wirtén: Vem är det som skall kontrollera det? Skall arbetsmarknadsmyndigheterna bygga upp någon kontrollapparat för att följa detta? Mig förefaller det rimligt att de fackliga organisationerna, med ett kollektivavtal som grund, ser till att man verkligen följer det uttalande som Rolf Wirtén gör i interpellationssvaret.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! När det gäller kontrollapparaten tror jag man skall akta sig för att byråkratisera den mer än vad som är absolut nödvändigt. Jag delar naturligtvis Gertrud Sigurdsens uppfattning att det är nödvändigt att se till att skattepengar går till de ändamål de är avsedda för. Men jag skulle ändå på den punkten vilja hävda att vi har en kontrollapparat uppbyggd i departementet

och i de myndigheter som handlägger dessa frågor. Sedan har naturligtvis facket självt möjligheter att kontrollera dessa ting. Det är en väsentlig kontrollapparat.

Beträffande frågan om kollektivavtal skulle jag vilja säga att man måste hålla i minnet att det ofta rör sig om bedömningar som inte är av renodlad arbetsgivar- och arbetstagar karaktär. Det kan vara fråga om arbetsmarknads- politiska och lokaliseringpolitiska ställningstaganden, strukturfrågor inom hela industrigrenar osv. Också borgenärsintressen kommer många gånger i blickpunkten. Ofta kan det röra sig om företag där konkurs faktiskt är det enda alternativet.

Kravet på att stödmottagande företag skall ha tecknat kollektivavtal tål alltså att diskuteras. Så har också skett många gånger här i riksdagen. Det har behandlats inte mindre än två gånger under senare tid. Båda gångerna har kammaren och ett enhälligt näringsutskott avvisat tanken på ett ovillkorligt sådant krav. Första gången var i april 1976, då socialdemokraterna hade majoriteten. Senast skedde det i december 1977, då småföretagspropositionen behandlades. Inte heller vid det tillfället ställde socialdemokraterna något sådant absolut krav. Däremot framgår av såväl propositionerna som riksdagsbehandlingen att avsaknaden av kollektivavtal kan påverka bedömningen av en ansökan om regionalpolitiskt stöd.

GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Jag instämmer helt med Rolf Wirtén i att man skall akta sig för att byråkratisera. Den borgerliga regeringen hade också med i sin valkampanj att man skulle avbyråkratisera Sverige. Jag förmodar därför att man inte är beredd att bygga upp någon ny byråkrati för att klara denna fråga.

Jag vill citera ett avsnitt ur den skrivelse i vilken LO och TCO lägger fram sina förslag på detta område och där organisationerna bl. a. säger att de företag som får stöd skall ha tecknat avtal. I skrivelsen heter det: "Om avtalsenliga löne- och anställningsvillkor skall utgå är den enda garantin för detta att det finns avtal och fackliga organisationer som bevakar att så sker. Alternativet är att myndigheterna bygger upp kontrollorganisationer för att kontrollera avtal som bara de avtalsslutande parterna kan vara experter på. Ett annat alternativ är att företagen kontrollerar sig själva, vilket skulle innebära stora risker för missbruk och i övrigt måste anses stötande från alla utgångspunkter. Med avtalen förpliktigas arbetsgivaren bl. a. att hålla flera avtalsförsäkringar."

Jag vill bara notera att Rolf Wirtén i sitt senaste anförande sade att sådana här inlägg från parternas sida tål att diskuteras. Min förhoppning är att man i regeringsskansliet diskuterar dessa förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Föredrogs och hänvisades  
Proposition  
1977/78:185 till försvarsutskottet

§ 7 Föredrogs och hänvisades  
Motioner  
1977/78:1950–1954 till näringsutskottet

§ 8 Föredrogs men bordlades åter  
Konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:39  
Finansutskottets betänkanden 1977/78:33 och 34  
Lagutskottets betänkanden 1977/78:25 och 28  
Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1977/78:30 och 31  
Socialutskottets betänkanden 1977/78:28–30  
Jordbruksutskottets betänkanden 1977/78:22–24  
Näringsutskottets betänkande 1977/78:55  
Civilutskottets betänkanden 1977/78:27–29

§ 9 Föredrogs och bifölls  
Interpellationsframställningar 1977/78:168 och 169

§ 10 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle civilutskottets betänkanden nr 27, 28 och 29 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 11 Anmälades och bordlades  
Motioner  
1977/78:1955 av *Lars Werner m. fl.*  
med anledning av propositionen 1977/78:152 med anledning av ILO-konvention om miniminormer i handelsfartyg m. m.

1977/78:1956 av *Lars Werner m. fl.*  
med anledning av propositionen 1977/78:154 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

1977/78:1957 av förste vice talmannen *Torsten Bengtson m. fl.*  
med anledning av propositionen 1977/78:178 med förslag till lagstiftning om marknadsföringen av alkoholdrycker och tobaksvaror

1977/78:1958 av *Daniel Ārschys*  
1977/78:1959 av *Rune Torwald*  
1977/78:1960 av *Per Westerberg*  
med anledning av propositionen 1977/78:181 om ny taxeringsorganisation i första instans, m. m.

## § 12 Anmälan av interpellation

Nr 134

Tisdagen den  
2 maj 1978

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 28 april

*Anmälan av interpellation*

1977/78:170 av *Jan Bergqvist* (s) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot rasdiskriminering:

Allt oftare får vi rapporter om fördomar mot och diskriminering av invandrare och andra minoritetsgrupper. Någon helhetsbild av den faktiska situationen och utvecklingen av sådant diskriminerande beteende finns dock inte.

Det bristande kunskapsunderlaget – såväl vad gäller kunskaper om aktuell forskning på området som vad gäller kunskap om den faktiska omfattningen av fördomar och diskriminering – beklagas starkt av alla som är engagerade i kampen för bättre villkor för minoritetsgrupperna.

Tidningen *Arbetet* har i en uppmärksammas rapportserie avslöjat rasdiskriminering på Göteborgs klubbar och restauranger. Under flera år har utlänningar, och då speciellt svarta, diskriminerats vid restaurangbesök. Trots ett flertal polisanmälningar fortsatte diskrimineringen.

Några av de diskriminerade samt medlemmar i Göteborgs invandrarberedning gjorde en speciell undersökning tillsammans med tidningen *Arbetet*. Svart man och vit kvinna resp. ensam svart man eller två svarta män försökte först komma in på restaurangerna. Men trots att de i flera fall t. o. m. i förväg beställt bord per telefon blev de avvisade. Strax därefter försökte motsvarande antal och kombination vita komma in på samma restaurang. Då var det plötsligt inga problem. Med hjälp av denna undersökning kunde flera restaurangägare åtalas vid domstol.

Tillämpningen och efterlevnaden av lagbestämmelserna om förbud mot rasdiskriminering tycks hittills inte ha blivit föremål för någon undersökning av större omfattning. Tiden bör nu vara mogen för en sådan undersökning. Det är emellertid angeläget att denna undersökning kan kopplas ihop med en genomgång av invandrarernas allmänna rättsliga ställning.

Av stor vikt är att få till stånd ett kontinuerligt kartläggnings- och uppföljningsarbete både beträffande bestämmelserna om förbud mot rasdiskriminering och beträffande hela det övriga rättighetsområdet för invandrarerna. Därför ber jag att till arbetsmarknadsministern få ställa följande frågor:

1. Är arbetsmarknadsministern beredd att tillsätta en utredning om tillämpningen och efterlevnaden av lagbestämmelserna om förbud mot rasdiskriminering?

2. Är arbetsmarknadsministern beredd att ta initiativ till ett kontinuerligt kartläggnings- och uppföljningsarbete vad gäller dels bestämmelserna om förbud mot rasdiskriminering, dels invandrarernas allmänna rättsliga ställning?

3. Är regeringen beredd att till riksdagen lämna förslag till samlat program för att bekämpa rasfördomar och rasdiskriminering?

### § 13 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 april

**1977/78:443** av *Grethe Lundblad* (s) till jordbruksministern om åtgärder mot prisöverenskommelser rörande returpapper:

Frågan om återvinning av avfall har de senaste åren ägnats stor uppmärksamhet. Pappersavfallets insamling och återanvändning i pappersindustrin har speciellt behandlats i samband med renhållningslagstiftningen, och det förväntades att man i samarbete mellan kommunerna och pappersindustrin skulle ordna insamling och försäljning av pappersavfallet. Detta skulle ge vissa inkomster och hålla kommunernas renhållningskostnader nere och därmed begränsa taxehöjningar som kunde orsaka ökade bostadskostnader.

Enligt SPK har pappersbruken nu bildat inköpsbolag som genom olika leveransavtal och prisöverenskommelser har satt konkurrensen om returpapperet ur funktion. Och, vad värre är, man har i inköpsbolagen enats om att utestänga kommunerna från rätt till ersättning när dessa överlåter till ett inköpsbolag att ta hand om tidningar från hushållen. Däremot har man beslutat ge olika kartong- och wellpappsfabrikanter samt andra industrier rätt till ersättning för sitt pappersavfall.

Konkurrensen och effektivitetsstimulansen mellan returpappersbruken har också slopats genom avtal. Samhället skall alltså stå för kostnaderna för den olönsamma hanteringen av hushållsavfallet, medan pappersbruken och deras "allierade" inköpsbolag tar hela vinsten vid hanteringen av returpapperet. Detta måste drabba medborgarna i form av högre renhållningstaxor och således påverka konsumentprisindex i ökande riktning.

Med anledning av nämnda förhållanden inom pappersbruken ber jag att till jordbruksministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta med anledning av SPK:s rapport?

den 2 maj

**1977/78:444** av *Ove Karlsson* (s) till utbildningsministern om vidgad rätt till statsbidrag åt handikappade gymnasieelever:

Från samhällets sida har alltmer eftersträvat att handikappade skolelever skall integreras med övriga. För att de handikappade eleverna skall klara detta krävs ofta stödåtgärder i form av transporter, personell assistans och tekniska hjälpmedel. Gymnasieskolan är en frivillig skola, och det föreligger ingen

skyldighet för kommunerna att sätta in extra resurser. Det kan leda till att en elev av ekonomiska skäl hänvisas till riksgymnasium för rörelsehindrade eller att orimliga kostnader uppstår för eleven och hans familj.

Är statsrådet beredd medverka till att statsbidragsbestämmelserna för handikappade gymnasieelever utformas så att integrering i största möjliga utsträckning möjliggörs, så att eleven utan merkostnader för honom själv eller hans familj kan undervisas i närmaste gymnasieskola?

**1977/78:445** av *Stina Andersson* (c) till statsrådet Olof Johansson om koncession för ny kraftledning i Stockholms län:

Vattenfall har anhållit om koncession för en 800 kV-ledning för sträckningen Odensala–Grantorp i Stockholms län. Då denna 800 kV-ledning icke synes vara nödvändig vill jag ställa följande fråga till energiministern:

Anser statsrådet Johansson att frågan om en 800 kV-ledning fortfarande har aktualitet vad gäller den fortsatta handläggningen av frågan?

**1977/78:446** av *Daniel Tarschys* (fp) till utrikesministern om Sveriges kontakter med OECD:

Sverige deltar i ett omfattande samarbete med andra industriländer inom ramen för OECD. De svenska kontakterna med OECD är emellertid synnerligen överskådliga. En utomstående har svårt att få besked om vilka kommittéer, underkommittéer och arbetsgrupper som är aktiva inom organisationen och vilka myndigheter eller personer som företräder Sverige i denna verksamhet.

Med anledning härav ber jag att få ställa följande fråga till utrikesministern Karin Söder:

Är regeringen beredd att på lämpligt sätt – t. ex. genom en årlig redovisning – rapportera om Sveriges kontakter med OECD?

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 15.53.

In fidem  
BERTIL BJÖRNSSON

*/Solveig Gemert*